

स्थानीय तहका असल अभ्यास र सिकाई सम्बन्धी अनुभव
आदान प्रदान कार्यक्रम

महाराजगंज नगरपालिका को प्रस्तुती

कपिलवस्तु जिल्ला, लुम्बिनी प्रदेश

(मिति: २०८२।०५।१८)

(तौलिहवा, कपिलवस्तु)

परिचय

- भौगोलिक अवस्था: पूर्वमा कपिलवस्तु नगरपालिका, र पश्चिममा शिवराज र कृष्णनगर नगरपालिका, उत्तरमा बुद्धभुमि नगरपालिका र दक्षिणमा यशोधरा गाँउपालिका र छिमेकी राष्ट्र भारत ।
- क्षेत्रफल: ११२.२१ वर्ग किमि
- जनसंख्या: ६५,६६८ (२०७८ सालको जनगणना अनुसार)
- आर्थिक: कुल जनसंख्या मध्ये ६० प्रतिशत आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या रहेका छन् । कुल घरधुरी मध्ये ७० प्रतिशत घरधुरीका मानिसहरू वैदेशिक रोजगारीमा गएका छन् । वैदेशिक रोजगार बाहेक २९ प्रतिशत खेतीपाती र १५ प्रतिशतले दैनिक ज्यालादारी पेशामा छन् ।
- २० प्रतिशत जनसंख्या उद्योग, व्यापार, र व्यवसायमा संलग्न भएको
- शैक्षिक अवस्था:- महाराजगंज नगरपालिकाको साक्षरता ६४ प्रतिशत रहेको छ । शिक्षाको तहगत अवस्था हेर्दा यस पालिकामा १ बहुमुखी क्याम्पस, १२ माध्यमिक विद्यालय, ८३ आधारभूत विद्यालय र २९ मदरसा संचालनमा रहेका छन् ।
- सामाजिक: स्वास्थ्य सेवालाई चुस्त दुरूस्त राख्न नगरपालिका क्षेत्रभित्र १५ शैया अस्पताल निर्माण सम्पन्न भएको छ भने एक प्राथमिक उपचार केन्द्र, ५ स्वास्थ्य चौकी, ८ बर्थिंग सेन्टर र ६ स्वास्थ्य इकाई रहेका छन् ।
- प्रमुख सांस्कृतिक सम्पदाहरू: पल्टा माई मन्दिर, ऐतिहासिक शिव मन्दिर औरहवा, नव दुर्गा मन्दिर, बघुवा समयमाई मन्दिर, शंकरपुर सादुल्ला बाबा मजार आदि ।

स्थानीय तहको समग्र अवस्थाको विवरण

सि.नं	विवरण	अवस्था
१	जनशक्ति व्यवस्थापन	क. जम्मा स्वीकृत दरवन्दी: पदपूर्ति: रिक्त: ख. कर्मचारी समायोजन पश्चात O & M सर्वेक्षण गरी प्रतिवेदन स्वीकृत नभएको ।
२	प्रशासकीय भवन र पहुँच	क. प्रमुख प्रशासकीय भवन: नभएको । ख. आफ्नै वडा कार्यालय: भएको वडा संख्या १० नभएको वडा संख्या १ ग. वडा केन्द्रसम्म सडक पुगेको वडाको संख्या ११
३	कानून निर्माणको अवस्था	क. ऐनको संख्या: २२ ख. नियमावलीको संख्या: ५ ग. कार्यविधि: २९ घ. मापदण्ड/निर्देशिकाको संख्या: ४ निर्देशिका
४	विभिन्न योजना तथा दस्तावेज निर्माणको अवस्था	क. आवधिक योजना: बनेको (प्रथम आवधिक योजना २०७९-२०८३) ख. वार्षिक बजेटसँगै तोकिएको ढाँचा अनुरूप मध्यमकालिन खर्च संरचना: नबनेको ग. स्थानीय तहको वस्तुस्थिति विवरण: नबनेको घ. भूउपयोग योजना: बन्ने क्रममा रहेको । ङ. स्थानीय भवन निर्माण मापदण्ड: बनेको । च. राजस्व सुधार कार्ययोजना: बनेको । छ. आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली: नबनेको ।

स्थानीय तहको समग्र अवस्थाको विवरण

सि.नं	विवरण	अवस्था
५	स्थानीय तहको मूल्याङ्कन तथा प्रतिवेदन प्रणालीको प्रयोग	क. स्थानीय तह संस्थागत क्षमता स्वमूल्याङ्कनको प्राप्ताङ्क ७२.५ (गुणस्तर परीक्षण पश्चात) ख. स्थानीय तहको वित्तीय सुशासन जोखिम मूल्याङ्कनको प्राप्ताङ्क ६९.५ ग. मन्त्रालयले तयार गरेको स्थानीय तहको प्रगति अनुगमन प्रणालीमा विवरण प्रविष्टी: भएको
६	न्यायिक समिति सम्बन्धी	क. दर्ता भएका उजुरी/गुनासो संख्या: २५ ख. कारवाही वा फछ्यौट भएका उजुरी संख्या: १८ ग. कारवाही वा फछ्यौट भएका मध्ये पुनरावेदनमा गएका संख्या: ०
७	वेरुजु सम्बन्धी(बेरुजुको प्रकार सहित उल्लेख गर्ने)	क. आ.व. २०८१/८२ सम्मको कायम कुल वेरुजु रकम (रु. हजारमा):- ३६,६६,०१ ख. आ.व. २०८१/८२ मा फछ्यौट भएको वेरुजु रकम (रु. हजारमा):-३,२५,३२ (फछ्यौट प्रतिशत: ८.८७%) ग. आ.व. २०८२/८३ मा फछ्यौट गर्नुपर्ने कुल वेरुजु रकम (रु. हजारमा)
८	वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन	क. दमकल सेवाको उपलब्धता: अन्य स्थानीय तहसँगको सहकार्य भएको ख. फोहोर प्रशोधन केन्द्र: नभएको ग. स्थानीय टरी ल्याण्डफिल साईट: नभएको

स्थानीय तहको समग्र अवस्थाको विवरण

सि.नं	विवरण	अवस्था
९	सेवा प्रवाह, पारदर्शिता र जवाफदेहिता	क. अनलाईन मार्फत प्रदान गरिएको सेवाको संख्या: ..... (डिजीटल गभर्नेन्स फ्रेमवर्कले तोकेका मध्ये) ख. नागरिक वडापत्र: भएको ग. सूचना अधिकारी: तोकेको घ. गुनासो व्यवस्थापन, सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परीक्षण र सामाजिक परीक्षणको लागि कानूनी व्यवस्था: भएको ड. निगरानी निकाय तथा कार्यालयमा प्राप्त उजुरी/गुनासो संख्या ..... फछ्यौट संख्या: .....
१०	अभियानमूलक कार्यक्रम	क. बालमैत्री स्थानीय तह घोषणा भएको वडाको संख्या: ० ख. पोषणमैत्री स्थानीय तह घोषणा भएको वडाको संख्या: ० ग. बालश्रम मुक्त स्थानीय तह घोषणा भएको वडाको संख्या: ०

आर्थिक वर्ष (२०८१/८२) को खुद आमदानी र खर्चको विवरण

रकम रु. हजारमा

स्रोतको किसिम		खुद प्राप्त भएको	खर्च	फिर्ता रकम	खर्च प्रतिशत	
वित्तीय समानीकरण अनुदान	संघ	१३३५१०	१२७१२१		९५.२१%	
	प्रदेश	१०२२९	५११४		५०%	
सशर्त अनुदान	संघ	चालु	२७२३७८	२४९२६१	२३११७	९१.५१%
		पुजीगत	१००४८०	९६२१७	४२६२	९५.७६%
	प्रदेश	चालु	१०००	९८९	१०	९८.९%
		पुजीगत	७३८४	७००८	३७५८	९४.९०%
समपुरक अनुदान	संघ	१५०००	१५०००	०	१००%	
	प्रदेश	१०५००	१०५००	०	१००%	
विशेष अनुदान	संघ	८६३४	७४६८	११६५	८६.४९%	
	प्रदेश	१५००	१५००	०	१००%	

आर्थिक वर्ष (२०८१/८२) को खुद आम्दानी र खर्चको विवरण

रु.हजारमा

स्रोतको किसिम		खुद प्राप्त भएको	खर्च	खर्च प्रतिशत
राजश्व वाँटफाटबाट प्राप्त	संघ	१२००२	१०४२२	८६.८३
	प्रदेश	९५६०	४३९२	४५.९४
घर जग्गा रजिस्ट्रेसन		१४७७५	६१०६	४१.३२
आन्तरिक स्रोत (स्थानीय तहको राजस्व अधिकार भित्रको मात्र)		१२७८०	३८१०	२९.८१
अन्य (अ.ल्या. भए खुलाउने)		३९३६७	३९३६७	१००%
जम्मा		७३३२५०	५८४२७५	७९.६८%

विषयक्षेत्रगत विनियोजन र खर्चको अवस्था (आ.व २०८१।८२)

रकम रु. हजारमा

क्र.सं	विषय क्षेत्र	वार्षिक विनियोजित बजेट		खर्च रकम		खर्च प्रतिशत		कैफियत
		चालु	पुजीगत	चालु	पुजीगत	चालु	पुजीगत	
१	आर्थिक विकास	१२३८१	११०००	८७६३	७७७९	७०.७९	७०.७२	
२	सामाजिक विकास	३०९०६६	११०३९५	२५९८१६	८९९३३	८३.०९	८१.४५	
३	पूर्वाधार विकास	५०	२२९२४२	५०	१६९७०४	१००	७४.०३	
४	कार्यालय संचालन तथा प्रशासनिक	१३६१७०	३४३६	११७४३९	१७२५	८६.२४	५०.२१	
५	सुशासन तथा अन्तरसमबन्धित क्षेत्र	३६५०	१५७५	१२५९	१४३०	३४.५१	९०.८५	

स्वीकृत योजना तथा कार्यक्रमको विवरण

बजेटको आधारमा:

क्र.सं.	बिबरण	आ.व. २०८१/८२ को योजना संख्या
१.	५० लाख भन्दा बढी बजेटको आयोजना	१२
२.	२५+ देखि ५० लाखसम्मको आयोजना	१२
३.	५+ देखि २५ लाखसम्मको योजना	२०
४.	५ लाखसम्म बजेटको आयोजना	१२०
	जम्मा	१६४

कार्यान्वयन तह/क्षेत्रको आधारमा:

क्र.सं.	बिबरण	आ.व. २०८१/८२ को योजना संख्या
१.	नगरपालिका स्तरीय	४३
२.	वडास्तरीय	१२१
	जम्मा	१६४

योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन विधि:

क्र.सं.	बिबरण	आ.व. २०८१/८२ को योजना संख्या
१.	उपभोक्ता समिति मार्फत	८५
२.	निर्माण व्यवसायी मार्फत	३१
३.	अन्य	३१
	जम्मा	१४७

बहुवर्षीय आयोजना तथा कार्यक्रम र समस्याग्रस्त आयोजनाको विवरण

बहुवर्षीय आयोजना तथा कार्यक्रम

क्र.सं	आयोजना तथा कार्यक्रम	कार्यान्वयन अवधि (आ.व....देखि....सम्म)	कुल लागत	लागत साझेदारी			हाल कार्यान्वयन अवस्था
				संघ	प्रदेश	स्थानीय	
१	वडा ९ शिवभारी बडर सडक देखी मुजहना मुजहनी अल्गा हरदौना सडक स्तरउन्नती कालोपत्रे	२०७८।७९ देखि २०८१।८२	९२२८९	५०%	०	५०%	
२	प्राथमिक अस्पताल (१५ शैया) महाराजगञ्ज ०१ कपिलवस्तु निर्माण	२०७८।७९ देखि २०८१।८२	१८४१७९	५०%	०	५०%	
३	शान्तिनगर जितपुर दक्षिण कन्चनिया पुल हुदै हुलाकी सम्म सडक कालोपत्रे	२०८०।८१ देखि २०८१।८२	४००७४	०	१००	०	
४	हुलाकी सडक देखी इट्रोल सम्म सडक स्तरोन्नती कालोपत्रे	२०८०।८१ देखि २०८१।८२	४१११५	०	१००	०	
५	वार्ड न ५ स्वास्थ्य कार्यालय देखि दुदुरा हुदै फिडर सडक सम्म सडक स्तरोन्नती कालोपत्रे	२०८०।८१ देखि २०८१।८२	१८१३९	०	०	१००%	
६	सोनवर्सा मुल सडक देखि कठौतिया सम्म सडक स्तरोन्नती	२०८०।८१ देखि	२२४६२	०	०	१००%	क्रमगत

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा सम्पादित उल्लेखनिय कार्यहरु

- ❖ १५ शैया अस्पताल निर्माण कार्य सम्पन्न भई सञ्चालनका क्रममा रहेको ।
- ❖ सुरक्षति नागरिक आवास कार्यक्रम अन्तर्गत निर्वाचन क्षेत्र नं. २ र ३ गरि १०६ वटा घर निर्माण कार्य सम्पन्न
- ❖ नगरपालिकाको गौरवको कार्यक्रम किचड मुक्त अभियान अन्तर्गत १०.३ कि.मी. अस्फाल्ट पीच निर्माण र टोल टोल ढलान
- ❖ शुन्य दरवन्दी र न्यून दरवन्दी भएका विद्यालयमा शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न नगर स्वयंसेवक शिक्षकको व्यवस्था गरी शैक्षिक गुणस्तर विकास गर्ने प्रयास गरिएको
- ❖ छप्परमुक्त कार्यक्रम अन्तर्गत आफ्नै स्रोतवाट ५० वटा घर छप्परमुक्त बनाईएको
- ❖ विद्यालय समायोजन तथा दरबन्दी मिलान कार्य सम्पन्न
- ❖ ५ वर्षे नगर शिक्षा योजना निर्माण

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा सम्पादित उल्लेखनिय कार्यहरु

- ❖ छन्द (कालेबाबु) नारायणी आखा अस्पताल बहादुरगंज र महाराजगंज नगरपालिकाको समन्वयमा निःशुल्क आखा शिविर संचालनमा ५३३ जनालाई मोतियाविन्दु शल्यक्रिया सम्पन्न
- ❖ नगरपालिकाको लागत साझेदारीमा वडा नं ९ मा सिँचाइ तथा पानी रिचार्जका(पुनर्भरण) लागि जलाशय निर्माण
- ❖ नगरपालिका र वडा कार्यालयवाट प्रवाह हुने अधिकाँश सेवा सुचनाप्रविधि मैत्री बनाईएको छ ।

उल्लेखनिय कार्यहरू मध्ये अनुकरणीय कुनै एक अभ्यासको विस्तृतीकरण

असल अभ्यासको नाम: **नियमित आखा शिविर संचालन**

- पूर्व अभ्यास तथा अनुभव (छनौट गरिएको विषयमा पहिला कस्तो अभ्यास थियो - baseline) ।
  - आँखाको स्वास्थ्यको महत्व
  - आँखासम्बन्धी समस्या र त्यसको प्रभाव
  - स्थानीय समुदायमा आँखा शिविरको आवश्यकता
  - कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने संस्थाको संक्षिप्त परिचय

परिवर्तन गरिएको मुख्य पक्षहरू (Main Interventions for Change - के/किन/ कसरी?) र नयाँ Intervention पछि लाभग्राहिले महसुस गरेको परिवर्तन तथा सामना गर्नुपरेका चुनौति र समाधान ।

- निःशुल्क आँखा जाँच (Screening & Diagnosis)
- दृष्टिविहीनता रोकथामका उपायहरू (Cataract surgery, refractive error correction)
- चश्मा तथा औषधि वितरण
- आँखा स्वास्थ्यसम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम
- स्थानीय स्वास्थ्यकर्मीलाई तालिम

मुख्य सिकाई र अन्य स्थानीय तहका लागि सुझाव

□ मुख्य सिकाई (Key Learnings):

- प्रारम्भिक जाँचले धेरै समस्या तुरुन्त पत्ता लगाउन सकिन्छ।
- स्थानीय तह र समुदायको सहकार्य अत्यन्तै प्रभावकारी हुन्छ।
- सचेतनामूलक कार्यले दीर्घकालीन परिणाम दिन्छ।

□ अन्य स्थानीय तहका लागि सुझाव:

- नियमित आँखा शिविर आयोजना गर्ने
- विद्यालय र समुदायस्तरमा आँखा परीक्षण अनिवार्य गर्ने
- आँखा जाचँ सम्बन्धि स्वास्थ्य शाखाले बजेट छुट्याउने

भावी योजना

- थप स्थानमा आँखा शिविर विस्तार गर्ने
- आँखा स्वास्थ्य उपचार स्थायी रूपमा स्थानीय अस्पतालमा उपलब्ध गराउने
- प्रविधि (Tele-ophthalmology) प्रयोग गरेर ग्रामीण क्षेत्रमा सेवा विस्तार गर्ने

स्थानीय तहले अनुभूत गरेका प्रमुख समस्या

- ❖ १५ शैया अस्पताल संचालनमा ल्याउन
- ❖ नगरपालिकाको प्रशासनिक भवन बनाउनु पर्ने
- ❖ स्वास्थ्य संस्थाहरू तथा विद्यालयको भौतिक स्तरोन्नती गर्नुपर्ने
- ❖ आन्तरिक आयमा कमी रहेकोले जनताको अपेक्षा पुरा गर्न
- ❖ न्यून दरबन्दी र शुन्य दरबन्दी रहेका विद्यालयमा शैक्षिक गुणस्तर कायम गर्न
- ❖ जनताको चेतनाको स्तर विकास गर्न

जिल्ला समन्वय समितिले गर्नुपर्ने समन्वय र सहजीकरणको क्षेत्र र अपेक्षा

- जिल्ला समन्वय समितिले स्थानीय तहको कार्यसम्पादन, अनुगमन मुल्यांकन लगायत कार्यमा स्थानीय तहलाई गर्नुपर्ने सहजीकरणको क्षेत्र र स्थानीय तहले गरेको अपेक्षा छोटकरीमा उल्लेख गर्ने ।

सङ्घीय सरकारसँग अपेक्षा

- संघीय अनुदान बढाउनु पर्ने
- अनुदान सुनिश्चित हुनुपर्ने ।
- यस पालिकामा संघीय सरकार र प्रदेश सरकारबाट MEGA PROJECTS बनाउनुपर्ने (हरदौना नदी-तटबन्धन)
- अन्तर सरकारी समन्वय सहकार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउनुपर्ने ।
- दरबन्दी अनुसार कर्मचारीको पदपूर्ति गर्नुपर्ने

धन्यवाद ।